

Klub Przyrodników

---

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin

Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645

tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, <http://www.kp.org.pl>

Świebodzin, 13 września 2016 r.

Karkonoski Park Narodowy

W związku z udostępnionym do konsultacji społecznym projektem planu ochrony Karkonoskiego Parku Narodowego (wersja pobrana z [www Parku 25 sierpnia 2016 r.](http://www.parku25sierpnia2016.pl)), uprzejmie informuję, że pozytywnie oceniam opracowany projekt planu. Należy on do lepszych projektów planów ochrony parków narodowych, z jakimi mieliśmy ostatnio do czynienia. Przedstawiam następujące uwagi i sugestie:

1. Co do celów ochrony przyrody, proponujemy następujące uzupełnienia:
  - a) ochrona naturalnych i zbliżonych do naturalnych ekosystemów Parku *oraz zachodzących w nich naturalnych procesów ekologicznych*;
  - b) *odtworzenie naturalnego charakteru zdekształconych przez człowieka ekosystemów, zbiorowisk roślinnych i zespołów zwierząt oraz rekonstrukcja naturalnych procesów ekologicznych*;
  - c) *minimalizacja wpływu zmian klimatu na zachowanie różnorodności biologicznej wrażliwych ekosystemów oraz mechanizmów ich funkcjonowania; w szczególności karkonoskiej tundry*;
2. W celach przyrody nieożywionej, celem powinna być ochrona gleb tylko przed antropogeniczną erozją, a nie przed erozją w ogóle. Procesy erozyjne (np. w korytach cieków) tworzą ważne siedliska dla różnorodności biologicznej, są częścią mechanizmów funkcjonowania ekosystemów cieków (dostawa rumowiska).
3. Nie jest jasne, jak należy rozumieć cel ochrony ekosystemów wodnych „*racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi*”. Oczekiwalibyśmy, że w parku narodowym zasoby wodne kształtować się będą naturalnie, a nie będą przedmiotem „gospodarowania”. Niewystarczające jest „*utrzymanie przepływu nienaruszalnego w ciekach wodnych*”, gdyż przepływ w ciekach w parku narodowym w ogóle nie powinien być zmieniany – utrzymane powinny zostać przepływy naturalne, a nie tylko przepływy nienaruszalne.

Można zrozumieć konieczność pewnych kompromisów w związku z istnieniem w Parku ujęć wody pitnej. Jednak, celem powinno być wówczas „*utrzymanie poborów wody z terenu Parku co najwyżej na poziomie nie wpływającym znacząco na naturalne warunki wodne ekosystemów parku ani na naturalny reżim hydrologiczny cieków Parku*”.
4. Celem ochrony ekosystemów wodnych powinno być także utrzymanie i odtworzenie naturalnych procesów hydromorfologicznych oraz utrzymanie i odtworzenie naturalnego

bogactwa gatunkowego i mechanizmów funkcjonowania (w tym struktury troficznej) tych ekosystemów.

5. Nie jest jasne, o jakie zjawiska i gatunki chodzi w celu „*ograniczenie niekorzystnych zjawisk spowodowanych przegęszczeniem populacji niektórych gatunków*”. Przegęszczenie oznacza w ekologii takie zagęszczenie populacji, które wywołuje negatywne skutki dla samej populacji – wątpimy, czy jakkolwiek gatunek w KPN jest rzeczywiście „przegęszczony”, z wyjątkiem może człowieka, tj. turystów w niektórych miejscach i okresach roku, wśród których rzeczywiście ujawniają się niekiedy negatywne reakcje socjalne wywoływane zatłoczeniem. Nie wydaje się natomiast, by populacja jelenia w Karkonoszach była „przegęszczona”.
6. Gatunki wymienione w pkt 1.3.8 muszą wszystkie być objęte monitoringiem stanu ich ochrony, aby móc zweryfikować, czy cel „*stwarzanie warunków środowiskowych sprzyjających utrzymaniu właściwego stanu ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków dzięki występujących roślin, grzybów i zwierząt na obszarze Parku...*” jest osiągnięty, czy nie. Wnosimy o wyraźne zapisanie monitoringu stanu ochrony wszystkich tych gatunków w działaniach ochronnych w dalszych częściach planu (tj. wyraźne wskazanie, że zaplanowany i ujęty tam monitoring obejmuje wszystkie te gatunki).
7. Jako cel ochrony krajobrazów wskazano „*ograniczenie lub eliminowanie zaburzeń krajobrazów przez obiekty kubaturowe i wysokościowe*”. Jednak, w Karkonoszach najpoważniejsze zaburzenia krajobrazu wnoszą obiekty narciarskie (wyciągi, a w szczególności przecinki leśne wyciągów oraz narciostady), które nie są ani kubaturowe ani wysokościowe. Należy dodać je w tym punkcie, np. rozszerzając go do „*...obiekty kubaturowe, liniowe i wysokościowe*”.
8. Przyczyną „*niskiego i średniego stanu zachowania różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych*” (uwarunkowanie ochrony ekosystemów leśnych) jest nie tylko sztuczny charakter drzewostanów, ale także deficyt ważnych dla różnorodności biologicznej mikrosiedlisk – martwego, rozkładającego się drewna, jak również tzw. mikrosiedlisk nadrzewnych, co powinno być wyraźnie zaakcentowane.

Zaznaczyć tu należy, że zasoby martwego drewna, jak również zasoby „drzew biocenotycznych” odbudować się mogą raczej na drodze naturalnych procesów, niż na drodze ochrony czynnej – te mikrosiedliska zwykle rozwijają się wraz ze starzeniem się drzew i drzewostanów (nawet w leśnych zbiorowiskach zastępczych). Problem „*niskiego i średniego stanu zachowania różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych*” jest więc nie tylko przesłanką uzasadniającą potrzebę ingerencji w przebieg procesów naturalnych, a także przesłanką na rzecz ograniczenia tej ingerencji, a przynajmniej na rzecz realizacji zabiegów przebudowy w sposób gwarantujący zachowanie pełnych możliwości odbudowy zasobów drzew starych i martwych (a więc z pozostawianiem znacznej części drzew z takim właśnie przeznaczeniem).
9. Populację jelenia, którą park ocenia (w danych przekazywanych do GUS) na ok. 100 osobników, trudno uznać za „przegęszczoną”.
10. Lista „zabytków” wymienionych na liście obiektów kultury materialnej parku nie powinna być ograniczona tylko do zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Zabytek to każde dzieło człowieka stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową, niezależnie czy jest ujęty w rejestrze lub ewidencji, czy nie. Na terenie KPN występują liczne zabytki nie wpisane do rejestru, nie wymienione obecnie w projekcie planu – np. pamiątki dawnej kultury leśnej, drogi leśne z kamieniami z datą budowy, kłauzy na potokach, pozostałości układanych ścieżek i szlaków turystycznych, pozostałości dawnych schronisk i istniejące schroniska, leśniczówki, znaki walońskie i ślady dawnego górnictwa. Ich lista w planie

powinna być znacznie poszerzona, a staranna opieka nad takimi drobnymi obiektami kultury materialnej powinna również być elementem planu.

11. Postulujemy rewizję i modyfikację podziału Park na strefy ochrony ścisłej czynnej i krajobrazowej, w kierunku ambitniejszego wyznaczenia obszarów ochrony ścisłej.

Jedną z ważniejszych funkcji parków narodowych jest ochrona niezakłóconego przebiegu naturalnych procesów ekologicznych, charakterystycznych dla poszczególnych biomów i krajobrazów. IUCN definiuje park narodowy jako „*duży naturalny lub niemal naturalny obszar pozostawiony w celu ochrony wielkoskalowych procesów ekologicznych, wraz z kompletnym zestawem gatunków i ekosystemów typowych dla obszaru, dostarczający także możliwości realizacji odpowiednich środowiskowo i kulturowo funkcji duchowych, naukowych, edukacyjnych, rekreacyjnych i turystycznych*”. Definicja IUCN wymaga, by adekwatne do niej było co najmniej 75% powierzchni obszaru chronionego¹. W stosunku do parków narodowych na świecie, wskaźnik ten interpretowany jest często jako wymóg przeznaczenia co najmniej 75% obszaru parku narodowego do ochrony wielkoskalowych procesów ekologicznych.

W warunkach przyrodniczych KPN nie ma wprawdzie podstaw przyrodniczych do ochrony ścisłej aż 75% powierzchni Parku. Jednak, o ile zapewniona jest ochrona naturalnych procesów ekologicznych strefy alpejskiej i subalpejskiej, to wyraźnie brakuje obszarów ochrony ścisłej chroniących ekosystemy leśne. Zasadne i celowe byłoby:

- a) wyznaczenie obszarów ochrony ścisłej nie tylko w strefie alpejskiej i regłu górny, ale także jakichś obszarów reprezentatywnych dla regłu dolnego, np. w buczynach w rejonie Wodospadu Szlarki, Chojnika, Żartu, czy powyżej Jagniątkowa;
- b) włączenie do strefy ochrony ścisłej pasma i tak biernie chronionych drzewostanów górnoreglowych.

Co prawda, bardzo słusznie zawarto w planie długofalowy program zwiększania arealu ochrony ścisłej w lasach KPN w przyszłości, zakładając że ochrona czynna obszarów leśnych zmierza do stopniowego przechodzenia ochrony czynnej w ochronę ścisłą, i że w perspektywie 20 lat planu ochrony większość obszarów z ochrony czynnej zachowawczej powinna przejść w ochronę ścisłą, a docelowo w dłuższej perspektywie czasowej wszystkie obszary leśne powinny zostać objęte ochroną ścisłą. Postulujemy jednak, by krok w tym kierunku (objęcie ochroną ścisłą części obszarów proponowanych obecnie do „ochrony czynnej zachowawczej”) uczynić już w obecnym planie.

12. Nie wydaje się, by w warunkach KPN zagrożeniem dla ekosystemów leśnych w ogóle mogła być populacja sarny i dzika. W raportach GIS Park podaje liczebność pierwszego z tych gatunków na ok. 17 sztuk, a drugiego na ok. 45 sztuk. Wnosimy, by w ogóle nie planować redukcji tych gatunków.

Natomiast co do jelenia, w naszej ocenie nie ma obecnie potrzeb redukcji (odstrzały tego gatunku niemal nie są zresztą w KPN wykonywane) i nie powinna ona być realizowana, możliwe jest jednak, że w ciągu 20 lat realizacji planu presja ta wzrośnie. Dlatego nie sprzeciwiamy się „warunkowym” zapisom dopuszczającym redukcję tego gatunku (ale – jak słusznie zaproponowano – wyłącznie gdy taka konieczność zostanie udokumentowana monitoringiem, nie będzie rozwiązań alternatywnych, po odliczeniu zapotrzebowania pokarmowego dużych drapieżników i poza okresem rykowiska).

Nie widzimy przesłanek, by wśród zagrożeń identyfikować „zachowanie równowagi liczebności populacji zwierząt” i „przegęszczenie populacji”. Zagrożeniem jest co najwyżej presja jelenia na wprowadzane odnowienia w ekosystemach leśnych; jest to jednak zagrożenie dla procesu przebudowy drzewostanów, a nie autogeniczne zagrożenie dla samej populacji jelenia.

---

¹ Dudley N 2008 (red.) Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. IUCN, Gland, 86 str.

13. Samo zjawisko drapieżnictwa ze strony dzikich gatunków rodzimych nie powinno być identyfikowane jako zagrożenie dla przyrody. O ile zasadne mogą być działania w stosunku do psów i kotów oraz do gatunków obcych, to wątpliwe co do zasady wydaje się „*wylapywanie i translokacja drapieżników*”.
14. Sposobem przeciwdziałania nadmiernym poborom wód z obszaru Parku powinno być ograniczenie tych poborów tylko do poboru wody pitnej dla ludności (wykluczenie np. możliwości poboru wody do sztucznych naśnieżeń).
Sztuczne naśnieżanie nartostrad w parku narodowym w ogóle nie powinno mieć miejsca – nawet gdy nie stosuje się przy nim mineralnych, chemicznych lub biologicznych dodatków zwiększających wydajność.
15. Słusznie wskazano jako zagrożenie „*Niedostateczny stopień poznania zasobów, tworów i składników przyrody, zasobów kulturowych oraz procesów ekologicznych*”. Jednak by zagrożenie to zminimalizować, nie wystarczy by odpowiednie badania zostały przeprowadzone, ale trzeba jeszcze zapewnić, by wiedza z takich badań była dostępna dla służb parku narodowego i wykorzystywana przy prowadzeniu ochrony KPN. Sposoby minimalizacji powinny być uzupełnione o „*edukację wewnętrzną*”, tj. zapewnienie kanałów przekazu wyników badań do wszystkich pracowników KPN odpowiedzialnych za realizację działań ochronnych.
16. Warunkiem zachowania integralności obszaru Natura 2000 oraz ogólnej spójności sieci obszarów Natura 2000 nie jest „*dążenie do uwzględnienia uwarunkowań przestrzennych i warunków zachowania właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony w opracowaniach ekofizjograficznych gmin, w studiach uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz planach zagospodarowania województwa dolnośląskiego*”, ale skuteczne uwzględnienie w/w uwarunkowań w takich planach i studiach!
Warunkiem zachowania integralności obszaru Natura 2000 oraz ogólnej spójności sieci obszarów Natura 2000 nie są „*działania na rzecz utworzenia i utrzymywania korytarzy ekologicznych*”, ale skuteczne utrzymanie takich korytarzy.
Sieć Natura 2000 jest międzynarodowa, warunki zachowania jej spójności powinny odnosić się nie tylko do województwa dolnośląskiego, ale i do strony czeskiej.
17. Co do wskaźników właściwego stanu ochrony:
- dla siedliska przyrodniczego 3110 powinny zawierać także zachowanie populacji typowych gatunków i ich właściwy stan ochrony;
  - dla siedliska 4070 powinny zawierać także warunek niepofragmentowania powierzchni siedliska;
  - dla leśnych siedlisk przyrodniczych powinny w szczególności określać poziom zasobów martwego drewna warunkujący możliwość uznania stanu ochrony za „właściwy”;
  - dla gatunków powinny określać nie tylko liczebność populacji, ale także wskaźniki stanu siedlisk gatunków.
18. Proponujemy zaakcentować, że program działań ochronnych w obszarach ochrony czynnej w ekosystemach leśnych powinien w pierwszym rzędzie obejmować ochronę i wspieranie procesów samorzutnej renaturyzacji ekosystemów, wszędzie gdzie takie procesy zachodzą.
Program ten powinien także wyraźnie zakładać odbudowę zasobów martwego drewna i drzew biocenotycznych (w tym drzew starych i bardzo starych) w ekosystemach leśnych, co wymaga konsekwentnego pozostawiania takich drzew, także przy wykonywaniu działań przebudowy.

19. Nie jest jasne, w jaki sposób program działań ochronnych w obszarach ochrony czynnej w ekosystemach leśnych miałby obejmować „*przynwracanie właściwej struktury wiekowej drzewostanów (..) zgodnie ze składem zbiorowiska naturalnego*”. Obecna struktura wiekowa lasów KPN w porównaniu ze strukturą lasów naturalnych cechuje się raczej niedoborem drzew starych, a szczególnie bardzo starych; nie istnieją techniki ochrony czynnej które mogłyby zmienić ten stan rzeczy.

20. Nasze szczególne uznanie budzą rozwiązania planistyczne polegające na wyraźnym wydzieleniu stref ochrony czynnej zachowawczej, renaturalizującej oraz przebudowy, oraz długofalowa koncepcja generalna, zakładająca że ochrona czynna obszarów leśnych zmierza do stopniowego podnoszenia kategorii ochrony czynnej obszarów leśnych oraz przechodzenia ochrony czynnej zachowawczej w ochronę ścisłą; w perspektywie 20 lat planu ochrony większość obszarów z ochrony czynnej zachowawczej powinna przejść w ochronę ścisłą; lasy objęte ochroną renaturalizacyjną po osiągnięciu właściwych wskaźników powinny przejść w ochronę czynną zachowawczą, a lasy objęte ochroną czynną przebudowy po wykonaniu zabiegów ochronnych powinny przejść w ochronę czynną renaturalizacyjną; zaś docelowo w dłuższej perspektywie czasowej wszystkie obszary leśne powinny zostać objęte ochroną ścisłą.

Jednak, wydaje się, że do opisu trzech obszarów w ramach strefy ochrony czynnej wkraśl się błąd – zakończenie zabiegów ochronnych w strefie renaturalizacji jest chyba przewidziane w ciągu najbliższych 20 lat, a w strefie przebudowy musi potrwać dłużej.

Postulujemy także (por. wyżej), by niektóre drzewostany z ochrony zachowawczej już obecnie przenieść do ochrony ścisłej. Dotyczy to w szczególności buczyn w dolnym reglu, tym bardziej że nie ma w nich problemu ochrony lasu przed szkodliwymi owadami poprzez usuwanie i korowanie drzew zasiedlonych.

21. Jeśli potrzebne jest usuwanie drzew zagrażających bezpieczeństwu turystów, to zakres takich działań – tak w strefie ochrony ścisłej, jak i czynnej – powinien być ograniczony i uszczegółowiony. W przypadku drzew stojących, „*cięcia bezpieczeństwa*” w sąsiedztwie szlaków turystycznych powinny być ograniczone najwyżej do odległości jednej wysokości drzewa i powinny być wykonywane w sposób jak najbardziej naśladujący procesy naturalne – a więc nie przez zwykłe ścinanie drzew przy poziomie ziemi, a przez obalanie, łamanie, odstrzeliwanie części drzew lub ewentualnie ich ścinanie na wysokości kilku metrów. Biomasa martwych drzew, o ile może mieć znaczenie przyrodnicze, powinna przy tym zostać pozostawiona w ekosystemie (także w strefie ochrony czynnej). W miarę możliwości ze względów ochrony krajobrazu i edukacyjnych należy też unikać eksponowania przecięć drzew. W przypadku drzew leżących, ingerencja może polegać tylko na przecinaniu i częściowym przemieszczaniu w celu udroźnienia szlaków (choć z powodów edukacyjnych, dla kształtowania właściwych postaw turystów wobec przyrody, niekiedy celowe byłoby ułatwianie przejścia przez zwalone drzewa, a nie przecinanie i usuwanie wszystkich drzew powalonych na szlak).

22. Dla monitoringu siedlisk przyrodniczych Natura 2000, należy wskazać minimalną liczbę stanowisk, jakie powinny być monitorowane „*zgodnie z metodyką GIOŚ*”.

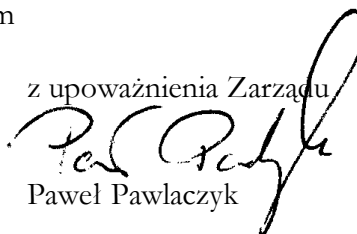
Specyfika monitoringu siedlisk przyrodniczych w parku narodowym (który przede wszystkim ma dać wczesne sygnały ostrzegawcze w przypadku niekorzystnych zmian) wymaga też pewnych rozwiązań wykraczających poza metodykę GIOŚ (który służy do syntetycznej oceny stanu zasobów siedliska w Polsce). W szczególności:

- a) Do celów ochrony parku narodowego monitorować trzeba znacznie większą próbkę płatów siedliska, niż próbka stosowana w obszarze Natura 2000 w monitoringu GIOŚ. Monitoringowi powinno podlegać nie mniej niż kilkanaście-kilkadziesiąt płatów każdego typu siedliska;
- b) Stałe powierzchnie powinny być rzeczywiście „stałe”, tj. wyraźnie zastabilizowane (czego metodyka GIOŚ nie zakłada);

- c) Niektóre wskaźniki struktury siedlisk przyrodniczych (np. skład drzewostanu leśnych siedlisk przyrodniczych, zasoby martwego drewna, neofityzacja) powinny być w parku narodowym określone na całym zasobie siedliska (np. pomiarem na systematycznej siatce powierzchni próbnych), a nie tylko na stanowiskach zakładanych „z wyboru”, przewidywanych w monitoringu GIOS;
- d) Warunki wodne siedlisk hydrogenicznych (7110, 7140, 7150, 91D0, 91E0) powinny być monitorowane w sposób ciągły (z uwzględnieniem rejestracji całych cykli rocznych), a nie tylko poprzez jednorazowe obserwacje co kilak lat.

- 23. Ustalenia do studiów i planów zagospodarowania przestrzennego są ustaleniami, a nie wnioskami; nie powinny zawierać słów „wnioskuje się o...”.
- 24. Jesteśmy przeciwni dopuszczeniu lokalizacji nowych ujęć wody i zbiorników retencyjnych w Parku, nawet w jego „niższych położeniach”.
- 25. Ustalenia do studiów i planów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powinny obejmować nie tylko ochronę zabytków ujętych w rejestrze, ale także podtrzymywanie i kontynuowanie lokalnej tradycji urbanistyczno-architektonicznej.

z poważaniem

z upoważnienia Zarządu

Paweł Pawlaczyk